Stadskerk Nijmegen (OCP), 28 januari 2024; voorganger: ds. Pieter Endedijk (PKN)

[1e lezing: Deuteronomium 18,15-20] (Nieuwe Bijbelvertaling)
15 De Heer zal in uw midden profeten laten opstaan, profeten zoals ik. Naar hen moet u
luisteren. 16 U hebt de HEER daar immers zelf om gevraagd, toen u bij de Horeb bijeen was?
U zei: 'Wij kunnen het stemgeluid van de HEER, onze God, en de aanblik van dit enorme vuur
niet langer verdragen; dat overleven we niet.' 17 De HEER heeft toen tegen mij gezegd: 'Zij
hebben goed gesproken. 18 Ik zal in hun midden profeten laten opstaan zoals jij. Ik zal hun
mijn woorden ingeven, en zij zullen het volk alles overbrengen wat ik hun opdraag. 19 Wie
niet wil luisteren naar de woorden die zij in mijn naam spreken, zal ik ter verantwoording
roepen. 20 Maar als een profeet de euvele moed heeft om in mijn naam iets te zeggen dat ik
hem niet heb opgedragen, of om in de naam van andere goden te spreken, dan moet hij ter
dood gebracht worden.'

[Epistel: 1 Korintiërs 8,1b-13] (Nieuwe Bijbelvertaling)
1b Kennis maakt verwaand; alleen de liefde bouwt op. 2 Wanneer iemand zich inbeeldt dat
hij kennis bezit, is het toch nog niet de ware kennis. 3 Maar wanneer iemand God liefheeft, is
hij door God gekend. 4 Wat nu het eten van offervlees betreft: wij weten dat er in de hele
wereld niet één afgod echt bestaat en dat er maar één God is. 5 Ook al zijn er zogenaamde
goden in de hemel of op aarde – en zo zijn er immers heel wat goden en heren –, 6 wij
weten: er is één God, de Vader, uit wie alles is ontstaan en voor wie wij zijn bestemd, en één
Heer, Jezus Christus, door wie alles bestaat en door wie wij leven. 7 Maar niet iedereen bezit
deze kennis. Sommigen van u zijn zo aan hun afgod gewend dat ze het offervlees nog altijd
als een offer aan die afgod zien. Hierdoor wordt hun geweten, dat zwak is, bezwaard. 8 Nu
zal ons voedsel ons niet bij God brengen: eten wij niet, dan zal ons dat niet tot nadeel
strekken; eten wij wel, dan zal ons dat niet tot voordeel strekken. 9 Maar let erop dat de
vrijheid die u hebt geen struikelblok wordt voor de zwakken onder u. 10 Wanneer namelijk
iemand met een zwak geweten ziet dat u, met uw kennis, in een afgodentempel deelneemt
aan een maaltijd, wordt hij er dan niet toe verleid dat offervlees te eten? 11 Zo gaat de
zwakke door uw kennis verloren, een broeder of zuster voor wie Christus gestorven is. 12 Op
die manier zondigt u tegen hen, en door hun zwakke geweten te ondermijnen zondigt u
tegen Christus. 13 Als ik dus door vlees te eten mijn broeder of zuster ten val breng, wil ik het
nooit ofte nimmer meer eten; dan breng ik hen niet ten val.

[Evangelie: Markus 1,21-28] (Nieuwe Bijbelvertaling)
21 Ze gingen op weg naar Kafarnaüm, en op de eerstvolgende sabbat ging Jezus naar de
synagoge en onderwees er de mensen. 22 Ze waren diep onder de indruk van zijn onderricht,
want hij sprak hen toe als iemand met gezag, niet zoals de schriftgeleerden. 23 Er was in de
synagoge ook een man die bezeten was door een onreine geest, en hij schreeuwde: 24 'Wat
hebben wij met jou te maken, Jezus van Nazaret? Ben je gekomen om ons te vernietigen? Ik
weet wel wie je bent, de heilige van God.' 25 Jezus sprak hem streng toe en zei: 'Zwijg en ga

uit hem weg!’ 26 De onreine geest deed de man stuiptrekken en verliet hem met een luide schreeuw. 27 Iedereen was zo verbijsterd dat ze tegen elkaar zeiden: ‘Wat is dit allemaal? Een nieuwe leer met groot gezag! Zelfs als hij onreine geesten een bevel geeft, wordt hij gehoorzaamd.’ 28Het nieuws over Jezus verspreidde zich algauw overal in Galilea.

[overweging:]
Gemeente van Christus,

zo spreek ik u aan: gemeente van Christus, de misschien wat ouderwetse aanhef van een preek of overweging.

Maar wie bent u, wie zijn wij, gemeente van Christus?
Ik spreek u niet aan als gesettelde burgers, tevreden opa’s en oma’s, bezorgde kinderen, zoekende mensen, angstige zieken, vrolijke mensen… u zult zeker wel in een van deze categorieën vallen, anders is het geen moeite voor mij om er een categorie bij te verzinnen.

Gemeente van Christus… zo moet het beginnen.
Ik hecht aan die aanhef, want zo moet de kerk, de geloofsgemeenschap aangesproken worden en zich aangesproken voelen, want nu gaat het erom dat er iets mag klinken, er mag ruimte komen dat jij jezelf anders gaat verstaan en dat kan alleen maar als de betekenis van het evangelie voor jou verstaanbaar wordt in je eigen wereld, maar ook in de grote wereld waar jij in staat.
Wij zijn hier bijeen in de kerk en als kerk, maar hoe wordt de kerk dan gemeente van Christus?
Als de kerk zich beperkt, zich reduceert tot een vereniging met een ledenlijst en een contributiesysteem, geëigend voor mensen die onze lieve Heer in clubverband willen dienen, dan wordt het geen gemeente van Christus.
Er moet meer gebeuren.

‘Een nieuwe leer met groot gezag’ – zo roepen de mensen in die synagoge in Kafarnaüm, als ze zien wat er gebeurt.
We lezen het begin van het evangelie van Marcus. Dat kortste evangelie, waarin geen woord te veel staat. Een evangelie waarin haast gemaakt wordt.
We lezen over het begin van het optreden van Jezus. De eerste klap moet een daalder waard zijn.
Jezus legt de Schrift uit en Hij spreekt als iemand met gezag. De mensen waren diep onder de indruk. Gewone mensen, zoals ze daar altijd op sabbat bijeenkomen in de synagoge. Zoals dat al eeuwen zo is in synagoge en kerken, waar mensen samenkomen. Vaak uit goede gewoonte, maar ook omdat er een verlangen blijft naar die nieuwe leer, iets wat je leven weer richting geeft, op het spoor brengt van de bestemming waartoe je geroepen wilt zijn.

Het zijn gewone mensen die daar op sabbat in de synagoge bijeen zijn. Er is natuurlijk een voorzanger en een koster, er zijn mannen, vrouwen en kinderen, vissers en boeren en de dorpsgek die ze allemaal kennen, zijn plekje gunnen en ook accepteren als hij zo nu en dan eens wat roept, want onze lieve Heer heeft vreemde kostgangers. Dat is in alle tijden zo geweest.

Dat deze man wat roept – ach daar zijn ze wel aan gewend. En hij blijft in zijn hoekje zitten en doet verder geen vlieg kwaad.
Maar opeens zegt deze man iets waar je toch even van schrikt: 'Wat hebben wij met jou te maken, Jezus van Nazaret?'
Opeens spreekt hij in meervoud: wat hebben *wij* met jou te maken. Het raakt iedereen. *Wij*, deze man spreekt namens een wereld van kwade geesten. En opeens zit deze man niet meer in een hoekje van de synagoge, maar staat hij midden in de belangstelling. Je schrikt, want je beseft: wat hij zegt, had ik kunnen zeggen.

We waren zo tevreden, diep onder de indruk. Een nieuwe leer met groot gezag, een autoriteit is aan het woord.
En iemand opent zijn mond: 'Wat hebben wij met jou te maken'. Woorden die je liever niet hoort, maar opeens voel je dat je er zelf ook midden in staat.

Die onreine geest is groter dan de mens, zo alles omvattend, allesbeheersend. Het hangt als een donkere wolk om deze mens heen, de mens wordt er geheel in opgenomen en het verhindert anderen om de werkelijke mens te zien.

Zó kan het zijn bij mensen in hun depressiviteit, zo kan het zijn bij mensen met wanen. Dat heb je niet zo nu en dan, een uurtje op een dag, maar het neemt je helemaal in bedwang, de onreine geest heeft de mens geheel in zijn greep.
Je hunkert naar het moment dat deze mens van deze geest is verlost, je zou deze mens aan zichzelf willen teruggeven, zeker als je na verloop van tijd, als er genezing is, een beeld krijgt van de gave mens die in zichzelf zat opgesloten.

Deze man is het beeld van de mens die vervreemd is van zichzelf.
En dan wordt deze man opeens een mens die voor ons allen staat, een spiegel waarin we onszelf tot grote schrik herkennen.
Hij zegt: 'Ik weet wel wie je bent: de heilige van God'.
Ja, geef hem eens ongelijk. Maar zijn dat niet verdorde woorden voor hem, nietszeggend, waaraan hij zich vastklampt?
Hij klampt zich zo vast aan het gezag, dat hij de verbinding met zijn eigen leven, zijn eigen gevoelens en kritische gedachten heeft losgelaten. Hij heeft zijn geloof verengd tot datgene wat zwart op wit staat, maar staat niet open voor dialoog.

‘Wat kom je hier doen? Kom je ons kapot maken? Ik weet wel wie je bent! Jij bent de Heilige van God!’
Het is onredelijkheid tegenover de redelijkheid die mensen ervaren. En hoe vaak houdt de onredelijkheid, de boosheid, de onreinheid, mensen zo vast omdat ze wel zien dat het redelijke, het goede, de reinheid, veel beter is, ja zelfs gezag heeft.

De ontmoeting tussen Jezus en de mens in een onreine geest is de middenscène van het verhaal. De camera is ingezoomd op twee mensen. Daarvóór en daarná is het beeld wijder. De hele synagoge is in beeld.
Mensen die enthousiast zijn over wat Jezus vertelt. Een mens met gezag. De woorden die Jezus spreekt maken indruk.
En als de onreinheid die ene mens heeft verlaten, als Jezus deze mens heeft bevrijd van de beklemming van waardoor hij zo in beslag wordt genomen, als Jezus de duisternis waarin deze mens leeft, heeft opgeklaard en deze mens in het licht heeft gezet, dan herkennen mensen iets van het nieuwe. Ze noemen het een nieuwe leer, letterlijk een nieuwe didactiek. Een nieuwe leer met groot gezag wordt het genoemd.

Wanneer spreekt iemand met gezag?
Als iemand de regels hanteert of als iemand die barmhartigheid vooropzet en naar de mensen gaat?
Als iemand echt wat te zeggen heeft of als iemand aangesteld is om leiding te geven? Als iemand recht uit het hart spreekt? Als iemand uit een doorleefde ervaring spreekt?
Iemand met gezag is niet iemand die macht afdwingt, maar iemand die jou doet groeien als mens.

Zoals we allemaal wel een leraar of lerares op school voor ogen hebben, of iemand anders die jou een weg wees, die jou zó inspireerde, dat je zijn of haar verhalen, dat wat hij of zij jou te zeggen had, dat je dat nóg weet. Die man of vrouw heeft jou doen groeien.

Het geeft jou zicht op de werkelijkheid, het is niet puur theorie, maar je noemt het gezaghebbend, omdat wat die mens op jou overbrengt in jouw leven herkenbaar is. Een nieuwe leer, met gezag. Het is authentiek en integer. Je weet: het zijn geen woorden om de woorden, maar de woorden die díe mens sprak helpen jou om je leven te begrijpen, om zicht te krijgen op de goede weg die jij mag gaan.

Jezus leert in de synagoge. Mensen herkennen in hem een profeet, maar zijn woorden zijn niet alleen hoorbaar, ze worden zichtbaar, herkenbaar voor mensen, zeker als daar iemand de orde verstoort. Een mens die jouw levensorde verstoort, die jou confronteert met het kwaad dat in deze wereld aanwezig is: machten, natuurrampen, ziekte, verlies, alles wat een mensenleven verduistert en in zijn greep houdt, waardoor de echte mens onzichtbaar dreigt te worden.

Wat Jezus doet is geen wonder, geen grote mysterieuze macht, is geen duiveluitdrijving of exorcisme, maar Jezus maakt in het verduisterde bestaan van de mens de echte mens weer zichtbaar.
Jezus zet deze mens niet op straat. Voor Jezus is deze mens geen pechgeval. Maar deze mens is uniek en moet bevrijd worden.
Bevrijding, opnieuw in het licht stellen — dat is wat Jezus doet.

Wat is dat nieuwe in Jezus van Nazaret? Dat is het nieuwe gezag, de nieuwe autoriteit: niet een leer die moet worden aangehangen, maar bevrijding van mensen.

Als de kerk 'gemeente van Christus' is en zo mag worden aangesproken, dan is dat niet een clubje van onze lieve Heer, maar dat zijn mensen die verlangen naar die andere werkelijkheid.
Een werkelijkheid die te doen is: daadwerkelijk de mens te hulp komen om de nieuwe leer, de nieuwe didactiek van Jezus in deze wereld zichtbaar te maken: mensen worden uit de duisternis van hun bestaan gehaald en geplaatst in het licht van een nieuw leven.

Pieter Endedijk, endedijk@hetnet.nl